

УДК 634.18

Код UPOV: SORBU_ AUC

Методика

проведення експертизи сортів горобини звичайної (*Sorbus aucuparia* L.)
на відмінність, однорідність і стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Sorbus aucuparia* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – рослини трирічного віку

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається садивний матеріал для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість садивного матеріалу має становити шість рослин трирічного віку.

2.3 Садивний матеріал має бути здоровим на вигляд, не ураженим хворобами, не пошкодженим шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо якості і сортових характеристик.

2.4 Садивний матеріал нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати два незалежні цикли задовільного плодоношення, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами в другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до кінця циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше шість рослин. Рекомендована схема розміщення рослин 2,0 × 2,0 м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці

ознак:

MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких

протягом вегетації здійснюються всі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);

VG: візуальна разова оцінка групи рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин Експертизі підлягає щонайменше шість рослин.

Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

MG: разове вимірювання 6 рослин або 12 частин рослин (наприклад, висота);

MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 6 рослин або 12 частин рослин;

VG: візуальна разова оцінка 6 рослин;

VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 6 рослин або 12 частин рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 1% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з шести рослин допускається одна нетипова.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту. Для групування сортів використовують ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або

дуже слабко варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Дерево: габітус (ознака 2);
- Дерево: тип плодоношення (ознака 4);
- Квітка: забарвлення (ознака 19);
- Плід: вміст цукрів (ознака 28).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознак поряд із сортами-кандидатами рекомендовано висаджувати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучаються до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови доводять це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів горобини звичайної

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. (+) QN	Дерево: за висотою MG 1	низьке	3	
		середнє	5	
		високе	7	
2. (*) PQ	Дерево: габітус VG 1	прямий	1	
		розлогий	2	
		плакучий	3	
3. QL	Дерево: сила росту VS 1	слабка	3	
		середня	5	
		сильна	7	
4. (*) QL	Дерево: тип плодоношення VS 4	на коротких пагонах	1	
		на довгих пагонах	2	
5. QN	Стовбур: за висотою MG 1	низький	3	
		середній	5	
		високий	7	
6. PQ	Однорічний пагін: забарвлення VS 4	оливково-зелене	1	
		червонувато-зелене	2	
7. QL	Однорічний пагін: опушення VS 4	відсутнє	1	
		наявне	9	
8. (+) QN	Верхівкова брунька: за довжиною MS 1	коротка	3	
		середня	5	
		довга	7	
9. (+) QN	Листок: за довжиною MS 3	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
10. (+) QN	Листок: кількість пар листочків MS 3	мала	3	
		середня	5	
		велика	7	
11. (+) QN	Листочок: за довжиною MS 3	короткий	3	
		середній	5	
		довгий	7	
12. (*) PQ	Листочок: форма VS 3	видовжена	1	
		видовжено-ланцетна	2	
13. QN	Листок: положення відносно пагона VS 3	піднесене	3	
		горизонтальне	5	
		обвисле	7	

1	2	3	4	5
14. (+) QN	Листочок: відношення довжина / ширина MS, 3	мале середнє велике	3 5 7	
15. (*) QL	Листочок: зубчастість країв VS, 3	по всій довжині у верхній третині	1 2	
16. (*) QL	Листочок: опушення VS 3	відсутнє наявне	1 9	
17. QN	Листочок: інтенсивність опушення VS, 3	слабка середня сильна	3 5 7	
18. (*) (+) QN	Суцвіття: діаметр MS 3	малий середній великий	3 5 7	
19. (*) PQ	Квітка: забарвлення VS 3	біле рожеве жовте коричнєве	1 2 3 4	
20. QL	Квітколоже: опушення VS 3	відсутнє наявне	1 9	
21. QL	Чашолистки: опушення VS 3	відсутнє наявне	1 9	
22. (*) QL	Квітконіжка: опушення VS 3	відсутнє наявне	1 9	
23. (+) QN	Квітка: діаметр MS 3	малий середній великий	3 5 7	
24. (*) QL	Квітка: розташування пелюсток VS, 3	вільне дотичне перекривне	3 5 7	
25. PQ	Плід: форма VS, 4	яблукоподібна грушоподібна	1 2	
26. (*) PQ	Плід: забарвлення VS 4	оранжево-червоне яскраво-червоне	1 2	
27. (+) QN	Плід: розмір MS 4	малий середній великий	3 5 7	
28. (*) (+) QN	Плід: вміст цукрів MS 4	низький середній високий	3 5 7	
29. (+) QN	Плоди: осипання MS 4	відсутнє наявне	1 9	

1	2	3	4	5
30. (+) QN	Насіння: маса 1000 шт. MS 4	мала середня велика	3 5 7	
31. (* (+) QN	Час початку цвітіння MG 2	ранній середній пізній	3 5 7	
32. (+) QN	Час досягання плодів MG 4	ранній середній пізній	3 5 7	

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів горобини звичайної

Коди фаз росту й розвитку рослин сорту, в які рекомендовано робити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Період спокою
2	Початок цвітіння
3	Повне цвітіння
4	Стиглі плоди

До 1. Дерево: за висотою, м.

Низьке – до 6, середнє – 6–10, високе – понад 10.

До 8. Верхівкова брунька: за довжиною, мм.

Коротка – до 10, середня – 10–15, довга – понад 15.

До 9. Листок: за довжиною, см.

Короткий – до 12, середній – 12–18, довгий – понад 18.

До 10. Листок: кількість пар листочків.

Мала – до 9, середня – 9–15, велика – понад 15.

До 11. Листочок: за довжиною, см.

Короткий – до 3,5; середній – 3,5–5,0; довгий – понад 5,0.

До 14. Листочок: відношення довжина / ширина, разів.

Мале – до 2:1, середнє – від 2:1 до 3:1, велике – понад 3:1.

До 18. Суцвіття: діаметр, см.

Малий – до 6, середній – 6–9, великий – понад 9.

До 23. Квітка: діаметр, мм.

Малий – до 9, середній – 9–13, великий – понад 13.

До 27. Плід: розмір, мм.

Малий – до 7, середній – 7–10, великий – понад 10.

До 28. Плід: вміст цукрів, %.

Низький – до 7, середній – 7–12, високий – понад 12.

До 29. Плоди: осипання, %.

Відсутнє – обсіпається плодів до 5% під час збирання, наявне – обсіпається понад 5%.

До 30. Насіння: маса 1000 шт., г.

Мала – до 3, середня – 3–4, велика – понад 4.

До 31. Час початку цвітіння, декада, місяць.

Ранній – до III декади травня, середній – III декада травня, пізній – I декада червня.

До 32. Час досягання плодів, декада, місяць.

Ранній – до III декади серпня, середній – II декада вересня, пізній – I декада жовтня.

9. Література

1. Определитель высших растений Украины. Доброчаева Д. Н., Котов М. И., Прокудин Ю. Н. и др. – 2 изд. стереот. Киев: Фитосоциоцентр. 1999 – С. 159.
2. Гродзинський А. М. Лікарські рослини. Енциклопедичний довідник./ А. М. Гродзинський. К.: Головна редакція Української Радянської Енциклопедії ім. М. П. Бажана, 1990. – С. 271.
3. Лебеда А. Ф. Лекарственные растения. Самая полная энциклопедия. / А. Ф. Лебеда, Н. И. Джуренко, А. П. Исайкина, В. Г. Собко – М.: АСТ Пресс книга. 2006. С. – 682.
4. Грисюк Н. М. Дикорастущие пищевые, технические и медоносные растения Украины. Справочник./ Н. М. Грисюк, И. Л. Гринчак, Е. Я. Елин. К.: Урожай. 1989. С. 112-113.
5. Біленко В. Г. Технологія вирощування лікарських рослин і використання їх у медичній та ветеринарній практиці./ В. Г. Біленко, В. І. Лушпа, А. С. Якубенко, Д. С. Волох. К.: Арістей. 2007. С. 238-243.
6. Ломкова М. Я. Почему растения лечат./ М. Я. Ломкова, А. М. Рабинович, С. М. Пономарева [и др.]. М.: Наука. 1990. С.184-186.